

Opgave 3 De meeste mensen deugen

In zijn boek *De meeste mensen deugen* bespreekt Rutger Bregman de vraag of mensen van nature goed of slecht zijn.

De heersende gedachte is dat mensen eigenlijk egoïstisch en agressief zijn. Een dun laagje beschaving houdt deze ware aard van mensen verborgen, maar in noodsituaties komt hij naar boven. Dit wordt ook wel de 'vernistheorie' genoemd, waarin 'vernis' slaat op een dun laagje lak om iets te beschermen.

Het mensbeeld van Sigmund Freud lijkt op deze vernistheorie.

- 1p 17 Geef een overeenkomst tussen het mensbeeld van Freud en het mensbeeld in de vernistheorie.

Om te ontdekken of de vernistheorie klopt, onderzoekt Bregman in zijn boek de situatie op Paaseiland. Dit is een klein eiland in de Stille Oceaan dat ooit vol stond met 'moai', massieve stenen beelden van gigantische hoofden. De geschiedenis van Paaseiland staat bekend als een voorbeeld van een samenleving in verval.

Volgens sommige onderzoekers leefden op Paaseiland ooit 15.000 mensen. De productie van de moai zou echter steeds verder zijn opgevoerd door een machtig stamhoofd. Dit vereiste zo veel hout voor het vervoer dat de grond erodeerde, de landbouw stagneerde en de eilandbewoners honger leden. Hierop brak er een burgeroorlog uit.

Volgens John Lockes opvatting over het doel van staten schoot de staat van het stamhoofd op Paaseiland tekort. Bij de oprichting van een staat doen mensen volgens Locke afstand van twee vermogens.

- 2p 18 Geef deze twee vermogens weer.

Leg vervolgens uit welk opgegeven vermogen maakt dat het stamhoofd op Paaseiland volgens de opvatting van Locke tekort is geschoten.

Onderzoekers beschrijven de burgeroorlog op Paaseiland als een oorlog van allen tegen allen. Volgens sommige filosofen zou dit ook het kenmerk zijn van een natuurtoestand.

De natuurtoestand is volgens Locke geen situatie van totale bandeloosheid.

- 2p 19 Leg met Lockes idee van de natuurwet uit dat volgens Locke de natuurtoestand geen situatie van totale bandeloosheid is.

Beargumenteer vervolgens of jij het met Locke eens bent dat een natuurtoestand **niet** noodzakelijk vervalt in een oorlog van allen tegen allen.

Volgens de onderzoekers leefden de Paaseilanders in eerste instantie in een vruchtbaar paradijs, waar alles in overvloed aanwezig was. Het ging pas mis toen het staatshoofd de productie van de moai opvoerde en als zijn eigen prestigeproject ging zien.

Bregman is het niet met de onderzoekers eens en denkt dat het verslepen van de moai als een 'collective work event' moet worden gezien, een gezamenlijk ritueel om mensen bij elkaar te brengen. Tweehonderd jaar lang werd er elk jaar een moai geplaatst.

Menselijke verlangens kunnen op verschillende manieren een rol spelen in een samenleving. Plato en Aristoteles onderscheiden in dit verband 'thymos' (emotionele bezieling) en 'epithumia' (lustvol verlangen).

2p **20** Leg het begrip 'epithumia' uit met het voorbeeld van de Paaseilanders in het vruchtbare paradijs.

Leg vervolgens het begrip 'thymos' uit met het voorbeeld van het 'collective work event'.

Volgens Bregman kun je de uitputting van de natuur op Paaseiland lezen als een verhaal over de situatie in onze moderne maatschappij.

Bruno Latour denkt dat de aarde aan een dergelijke uitputting kan ontsnappen door een ecologische transitie. Volgens Latour moeten we daarvoor wel afstappen van het subject-objectschema.

3p **21** Leg met het begrip 'netwerk' uit wat er volgens Latour mis is met het subject-objectschema.

Leg vervolgens met een voorbeeld uit wat een ecologische transitie inhoudt.

Beargumenteer tot slot met dit voorbeeld en het begrip 'netwerk' of we volgens jou moeten afstappen van het subject-objectschema, zoals Latour stelt, om een ecologische transitie te kunnen bereiken.

Na onderzoek concludeert Bregman dat het verval van Paaseiland niet te wijten is aan een oorlog en dat de ontbossing het gevolg is van een rattenplaag.

Toch is het verhaal van de egoïstische eilandbewoners die hun eigen beschaving vernietigden eindeloos vaak herhaald. En dit negatieve mensbeeld heeft volgens Bregman een heel schadelijk gevolg, het nocebo-effect:

tekst 7

Neem het placebo-effect. Slik een neppil waarvan de dokter zegt dat hij werkt en je zou je zomaar beter kunnen voelen. Maar het werkt ook andersom. Slik een neppil waarvan je *denkt* ziek te worden, en de kans is groot dat je het wordt. Waarschuw je patiënten voor ernstige bijwerkingen, en ze zouden er zomaar last van kunnen krijgen.

bron: Rutger Bregman, De meeste mensen deugen, 2019

- 1p **22** Leg met het verhaal over het verval van Paaseiland uit dat een nocebo-effect kan optreden omdat de mens zich tot zichzelf-in-de-wereld verhoudt.

Bregman stelt dat we de dominante diersoort op aarde zijn geworden door onze vriendelijkheid. Door natuurlijke selectie is die eigenschap steeds verder geëvolueerd en is sociaal gedrag genetisch verankerd. Mensen hebben een buitengewoon vermogen om van elkaar te leren en vergeleken met onze verre voorouders hebben we zachte, jeugdige gelaatstrekken gekregen. Homo sapiens is volgens Bregman ‘homo puppy’ geworden, een vriendelijk huisdier.

Als het mensbeeld ‘homo puppy’ juist is, dan heeft dit wellicht gevolgen voor hoe we de zin van het leven beschouwen. Het humanisme en het anti-humanisme zijn voorbeelden van levensbeschouwingen.

- 1p **23** Beargumenteer met het idee van de ‘homo puppy’ of jij het eerder eens bent met het humanisme of met het anti-humanisme.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.